

Návrh dlouhodobých principů hodnocení výsledků výzkumných organizací

Odůvodnění:

RVVI ve svém usnesení z 258. zasedání dne 22.10. 2010 zadala KHV úkol předložit Radě na 259. zasedání (tedy do 12.11.2010): návrh, který zpracuje kontext názorů KHV a ostatních odborných komisí na základní zásady, principy a dopady hodnocení VaV ve vztahu nejen na institucionální financování, ale i ve vztahu k principiálnímu vymezení dlouhodobé platnosti takových pravidel hodnocení.

RVVI ve svém usnesení z 259. zasedání dne 26.11. 2010 zadala KHV úkol předložit Radě na 261. zasedání (tedy do 19. 1. 2011): ukládá zpravodaji, pracovní skupině a KHV na základě připomínek upravit a dopracovat předložený materiál "Dlouhodobé principy hodnocení", využít při dopracování materiál "Jak hodnotit a financovat VO - návrh AV ČR" a předložit upravený materiál Radě na její 261. Zasedání.

KHV v té době byla schopna zpracovat dvě varianty principů, které se od sebe lišily, obě předložila Radě na vědomí. Rada nevyjádřila preference vůči ani jedné z nich, nicméně potvrdila úkol zpravodaji a KHV tyto principy zpracovat:

RVVI na svém 261. zasedání dne 28.1. 2011 přijala usnesení: Rada ukládá zpravodaji v součinnosti s KHV a sekretariátem předložit „Dlouhodobé principy hodnocení výsledků výzkumných organizací“ na 263. zasedání Rady.

Mezitím došlo k dalším změnám, které jsou v tomto materiálu reflektovány: MŠMT začalo pracovat na zadání IPN oborově specifických metodik. Rada kromě toho na svém 262. zasedání přijala **Principy pro přípravu národních priorit výzkumu, experimentálního vývoje a inovací**, které předpokládají promítnutí národních priorit výzkumu i do systému hodnocení a institucionálního financování. Také byla zpravodaji zpřístupněna předběžná verze Druhé průběžné zprávy Mezinárodního auditu výzkumu, která obsahuje konkrétní doporučení (zpráva má být zveřejněna v dubnu). Principy se snaží přiblížit doporučením z dlouhodobého hlediska, ovšem liší se v tom, co se bude odehrávat v přechodném období, kde by doporučení Auditů vyžadovala velmi rychle výrazné legislativní úpravy.

V následujícím se používá termín hodnocení, kterým se míní domácí (ČR) hodnocení výzkumných organizací (VO) a jejich výsledků, které je realizováno podle Metodik. *Mezinárodní hodnocení*, se kterým zákon 130/2002 také pracuje je třeba jasně definovat (předpokládáme, že jde především o zhodnocení kvality výsledků celých vědních oborů v ČR vůči světu). *Mezinárodní hodnocení* zatím není k dispozici ani neprobíhá a jeho zásady jsou tedy součástí předloženého návrhu.

Dlouhodobé principy hodnocení VO a jejich výsledků ve VaV

Princip 1) Předpokládá se vznik „velkého“ hodnocení, které na základě výstupů IPN oborově specifických metodik může být do jisté míry obdobou britského systému RAE/REF. Do doby, než vznikne, bude pilotně ověřeno a schváleno velké hodnocení, bude fungovat „malé“ hodnocení, probíhající každoročně na základě sběru dat v IS VVI.

Princip 2) Hodnocení bude technicky zajišťovat jediná, k tomu určená instituce, popřípadě organizační jednotka stávající instituce. Její právní postavení bude zajišťovat nezávislost

(inspirace postavením institucí jako je ČSÚ, ČNB, apod.) absenci konfliktů zájmů a profesionalitu (odborníci s trvalým úvazkem a s odbornými předpoklady), materiální a personální zázemí (jasně určený vlastní rozpočet) a transparentnost. Vláda bude vykonávat nad institucí průběžnou kontrolu a dohled i prostřednictvím Rady, KHV a OK.

Princip 3) Na hodnocení musí být v rozpočtu pro VaV explicitně vyčleněny prostředky jako x% celkového objemu institucionálních prostředků.

Princip 4) Výsledky a informace předkládané VO pro hodnocení budou podrobeny transparentní a kompletní verifikaci hodnotící institucí.

Velké hodnocení

Princip 5) Principy velkého hodnocení budou vycházet především z výsledků IPN. Hodnocení bude realizováno jednou za několikaleté období, např. 5-6 let. Hlavní účely velkého hodnocení budou dva: opora pro alokaci inst. prostředků (formativní účel) a informace o výkonnosti VO a oborů (sumativní účel).

Princip 6) V každém oboru budou hodnoceny VO, které se budou ucházet o institucionální prostředky, tedy bez ohledu na jejich poskytovatele. To předpokládá exaktní definici VO (viz. principy financování č.20 a 21).

Princip 7) Hodnocení formou peer-review budou realizovat panely (oborových skupin, cca 5-10) a jimi podřízenými oborovými sub-panely (cca 30-40). Panely a subpanely budou minimálně z poloviny složeny z oborově prokazatelně špičkových zahraničních vědeckých pracovníků s vyloučením konfliktu zájmů. Domácí hodnotitelé v panelech musí představovat nejlepší experty v daném oboru v ČR.

Princip 8) Členění panelů a sub-panelů bude reflektovat míru rozdílnosti oborů po stránce VaV procesů a publikační praxe oborů.

Princip 9) Velké hodnocení bude mít tři dimenze: (i) vědecké výsledky, (ii) společenský dopad, (iii) výzkumné prostředí. Výsledkem hodnocení VO v každém oboru a v každé dimenzi bude výkonnostní profil VO. V celkovém profilu bude mít výrazně nejvyšší váhu zhodnocení v dimenzi (i) a váha zhodnocení v dimenzích (ii) a (iii) se bude odvíjet od míry procesního a institucionálního zajištění ochrany proti prosazování klientelismu a rovnostářství hodnocení v těchto dimenzích.¹

Princip 10) Peer-review procesy ovlivňující výsledek hodnocení budou podléhat přísným pravidlům zabraňujících prosazování parciálních a klientských zájmů. Hodnocení oborovými sub-panely bude vázáno oborovými metodikami. Metodiky projdou před schválením přísnou oponenturou špičkovými oborovými experty ze světa (honorováno).

Princip 11) Metodiky hodnocení budou reflektovat dominantní kvalitativní kritéria v daném oboru. Zhodnocení výjimečných nestandardních výsledků (která systémová

¹ Společenský impakt a kvalita výzkumného prostředí (viz REF) je pro zahraniční hodnotitele obtížněji uchopitelný a mnohem větší roli budou muset mít domácí hodnotitelé.

pravidla nepostihnou) bude umožněno ad hoc zvláštní zpřísněnou procedurou hodnocení.²

Princip 12) Hodnocení nepublikačních druhů výsledků bude primárně představovat identifikaci finančních a nefinančních³ přínosů těchto výsledků a případně zdrojů použitých pro jejich vytvoření.

Princip 13) Výsledek hodnocení bude doložen veřejně přístupným popisem toho, jak se k danému zhodnocení VO došlo.

Princip 14) Druhotným výsledkem velkého hodnocení bude mezinárodní zhodnocení výkonnosti oborů, tj. srovnání výkonnosti jednotlivých oborů v kontextu úrovně světové vědy v oboru. Zhodnocení oboru bude sumativním výsledkem oborových zhodnocení přihlášených VO.

Malé hodnocení

Princip 15) Malé hodnocení bude zdokonalenou formou stávajícího hodnocení (další rozvíjení Metodiky 2012). Bude do velké míry automatizovaným hodnocením individuálních výsledků. Zahrnovalo by to automatizované zadávání výsledků do IS RIV, verifikaci výsledků, klasifikování položek v RIV (podobně jako dnes) a zpracování výsledků do formy ukazatelů.

Princip 16) Účelem malého hodnocení primárně bude umožnit alokaci institucionální podpory do doby, než bude vyvinuto, pilotně odzkoušeno, schváleno a zavedeno velké hodnocení.

Princip 17) Předmětem malého hodnocení budou výsledky dosažené VO v předchozích 5 letech.

Princip 18) Členění oborů malého hodnocení bude odpovídat dělení oborových sub-panelů velkého hodnocení nebo RIV.

Princip 19) Poskytovatel může realizovat své vlastní hodnocení, jehož metodiku schválí vláda.

Dlouhodobé principy institucionální financování

V následujícím se pojmem alokace myslí proporcionální rozdělení finančních prostředků.

Princip 20) Bude explicitně zakotven smysl institucionálního financování. Z toho bude odvozen nárok VO na inst. podporu.

² Je dlouhodobým nešvarem českého hodnocení VaV, že v zájmu zachycení málo četných a výjimečně kvalitních výsledků (například i v Jneimp může vyjít článek s převratným objevem) se do hodnocení pouští velký objem i nekvalitních výsledků, které v konečném důsledku na sebe přetáhnou většinu prostředků.

³ Nefinanční přínosy budou posuzovány zpravidla v případě některých aplikovaných výsledků společenských a především humanitních oborů, které mají z podstaty charakter veřejných statků u nichž nelze přínos poměřovat finančními ukazateli.

- Princip 21)** Dominantní část institucionálních prostředků bude alokována na základě objemu a kvality výsledků VaV realizovaných v období posledních 5 let (retrospektivní pohled). Účelové financování bude prospektivní (konkurenční projektové soutěže). Minoritní část institucionálního rozpočtu bude reflektovat věcně opodstatněné rozdíly ve fungování VO různých právním forem (VŠ, AV, nově vznikající centra excelence, rezortní pracoviště, odborné knihovny, atd.).
- Princip 22)** Mezinárodní zhodnocení výkonnosti oborů z velkého hodnocení bude využito při upřesnění národních priorit od kterých se bude odvíjet rozhodování vlády o alokaci podpory mezi oborové skupiny a obory. Národní priority budou navíc vycházet z kvalitních analytických studií a z odborných a veřejných diskusí.
- Princip 23)** Výsledky zhodnocení VO budou použity ke stanovení alokace pro jednotlivé poskytovatele. Alokace poskytovatelům bude určena sumací *fiktivních*⁴ alokací pro VO daného poskytovatele. Fiktivní alokace VO bude dána explicitním předpisem vztahu mezi výsledky hodnocení VO a objemem prostředků alokovaných v principu č.22 pro daný obor (zakotveno Metodika institucionálního financování).
- Princip 24)** Meziroční změny alokace poskytovatelům mohou být omezeny uplatněním principu *moderation*.
- Princip 25)** Odchyłky poskytovatele od fiktivních alokací pro VO určené principem č.23 budou přípustné pouze na základě existence vlastního hodnocení provedeného poskytovatelem, jehož metodika bude schválena vládou.
- Princip 26)** Poskytovatel, který nebude mít k dispozici výsledky vlastního hodnocení, bude při alokaci prostředků svým VO striktně vázán fiktivními alokacemi principu č.23.
- Princip 27)** VO nově vzniklé z prostředků OP budou zařazeny do seznamu VO a budou financovány standardním způsobem. Pro překlenutí náběhové doby způsobené setrvačností hodnocení budou uzavřeny smlouvy mezi nově vzniklou VO a mateřskými institucemi. Tyto smlouvy budou specifikovat objem a způsob převodu části institucionální podpory výzkumu na nově vzniklou VO.
- Princip 28)** Bude vytvořen zvláštní ukazatel inst. rozpočtu pro bonifikaci VO za prokazatelnou spolupráci s aplikační sférou. Prostředky z tohoto fondu budou rozdělovány nezávisle na výsledcích hodnocení VO. Výše prostředků alokovaných do fondu a kritéria pro jejich rozdělování budou předmětem Metodiky.

Procesní zásady

- Princip 29)** Spolupracovat na přípravě národních priorit výzkumu pro jejich využití podle principu 22, spolupracovat na IPN oborových metodik při přípravě velkého hodnocení.

⁴ Termín *fiktivní alokace* mezi obory znamená, že jde o výpočetní mezikrok pro určení celkové neoborové alokace poskytovatelům s tím, že se poskytovatelé při jimi realizované alokaci prostředků mezi jim podléhající VO nemusí nutně řídit.

Princip 30) V návaznosti na výsledky projektu IPN Audit zpracovat navazující nezávislou studii možných dlouhodobých dopadů a závazků plynoucích z nově budovaných a zamýšlených infrastruktur z prostředků OP.

Princip 31) Provést analýzu RIA, která bude specifikovat formu, rozsah a právní postavení hodnotící instituce. Výsledkem analýzy bude i způsob jejího financování.

Harmonogram bude upřesněn v závislosti na průběhu IPN oborových metodik.